

עומקא דפרשה

- מילה בתוספת שבת
- מילת אברהם ביוה"כ
- טלטול סכין מילה בשבת
- חיוב מילה בזמנה בשבת
- מכשירי מילה בשבת
- מלחמתה של תורה
- תגובות

- מילת האב בשבת
- המל בשבת שלא בזמנה
- אות דמילה בשבת
- בדינא דמילה דחיא שבת
- שער הציון
- שלום זכר לנולד לבילי שבת
- דחיית השבת משום פקו"נ

פר' תזריע - בענין מילה בשבת
בס"ד ערש"ק כ"ז אדר ב' תשע"א

המל בשבת מילה שלא בזמנה

הרב דוד מיטלמן

לע"נ הרה"ג אריה זצ"ל בן יבלח"ט רבי שמואל הלוי בלוק
המל בשבת מילה שלא בזמנה יש לדון משום מאי קעבר, דהנה בגמ' שבת קו. מיתנין לפלוגתא דר"ש ור"י גבי חובל ומבעיר דר"ש מחייב ור"י פוטר ומקורו דר"ש מדאיצטריך קרא למשרי מילה בשבת אלמא חבלא בעלמא בלאו מצוות מילה מחייבין עליה ואע"ג דמקלקל הוא ור"י דחי לה דשאני התם דמתקן גברא.

ובשיטמ"ק כתובות ה: מבואר דהמל בשבת שלא במקום מצווה יתחייב משום תולש דתולש הברש. [ובמנח"ח מלאכת גוזז, מבאר דאין כוונת השיטמ"ק לתולש כפשוטו, דהוא מלאכת קוצר דהא לרוב הפוסקים אין דין קצירה אלא בגדויק. ולכן פירש דכוונת השיטמ"ק לדין גוזז דשייך אף בבע"ח. וכדעת הריב"ש סימן שצ"ד דמה שאי"צ להדבר הנגזז אי"ז חשיב משאצ"ג דכל שצריך להמקום שיהיה גוזז הוא גוזז].

ועיין בדבר אברהם ח"א סימן כ"ג שהאריך בפירושו השיטמ"ק הנ"ל והקשה עליו דאי נימא דחייב משום תולש, מהי הוכחתו דר"ש דמדאיצטריך קרא למשרי מילה בשבת חזינן דהחובל בשבת חייב, דלמא הא דאצטריך קרא משום תולש הוא, אבל משום חובל לא אצטריך קרא ושרי. עיי"ש מה שהאריך בזה ועיין בשבות יעקב שכ"א ובעמודי אור ובקה"י שבת סימן נ'.

עוד יל"ד ולחייבו משום מחתך כיון דכוונתו לחתוך במקום מסוים דבזה אף שאין כוונתו לחיתוך דמדיה קימ"ל דכל שכוונתו לחיתוך מסוים הוא מחתך [ובפרט למאי דקיי"ל דבשר החופה את רוב העטרה מעכב דיתכן דכה"ג חשיב כחותך לפי מידה וצ"ע].

עוד יל"ד לחייבו מדין מפשיט ואף שאי"צ לעור שאותו מפשיט מ"מ כבר נתבאר בריב"ש שצ"ד [לחד תירוצא] דאף במשפטי כל שצריך לדבר המופשט אף שאי"צ לעור חייב [וכ"מ בראשונים לענין חלתא].

עוד יל"ד לחייבו משום קורע דהא כתב הביאור"ל סימן ש"מ בשם הירושלמי דקורע הוא גם בעורות אע"ג דהוה גוף אחד [וכדעת הפמ"ג בשם המהרלב"ח] ובשלמא להצד דהא דבעינן קורע ע"מ לתפור משום שכך היתה צורת המלאכה במשכן א"ש דרכא אין כאן ע"מ לתפור אבל להרמב"ם דס"ד דהא דבעינן ע"מ לתפור משום שבלא"ה חשיב מקלקל וא"כ הכא שהערלב מפרעת לו ורוצה לסלקה וודאי דלא נחשב קלקול [דרק בבגד וכדו' שמשחיתו כדי לתקנו לבסוף הוא קלקול בשעת הקריעה].

עוד יל"ד לחייבו משום מפרק אף להחולקים על הרמב"ם דס"ל שחובל אינו חייב מצד דש ומפרק אלא חיובו משום נטילת נשמה מ"מ עצם הפרדת העור הערלה מהגידי יחשב כמפרק וכמו שהקשה האגלי טל (דש סי' כ"ד ס"ק ז') דלמ"ד דיש דישה שלא בגזרו"ק וכן למ"ד דבע"ח נחשבים גדו"ק, כל מפשיט יתחייב מדין דש משום שהבשר מפרקו מלבוש שעליו וכמו בכותש חטים שמסיר קליפתם עכ"ד [ועיי"ש מש"כ ליסד בגדי דש].

ויל"ד היטיב אם מה שתירצו האחרונים הנ"ל מהא דשבת קו, מיישב את כל הנך מלאכות, ואכמ"ל.

המשך:

שיכול ללבשו שכתבו התוס' דהוי תיקון.

וא"כ שפיר י"ל כשמוהל שאינו האבא מל בשבת הוי רק קלקול אע"ג דהוי תיקון מצוה כיון שכל התיקון מצוה אינו אלא המצוה של מעשה המילה שהוא רק קלקול ולכך אינו חשיב מתקן, אבל כשהאבא מל שפיר י"ל שהוא מתקן ולא מקלקל כיון שבמעשה המילה חוץ מהמצוה של מעשה המילה הוא גם עושה את המצוה של להיות מהול וזה שפיר הוי תיקון כדביארנו, ומבוארת ש"י הראב"ה שאם יש מוהל אחר ימול הוא ולא האב מפני שהאב מתקן והוא מקלקל ודו"ק.

מילה בשבת ע"י אבי הבן

הרב יהודה יצחק אדלר - מוהל מומחה

א. התה"ד (סי' רס"ה) מביא ש"י הראב"ה (והובא גם בטור סי' רס"ו), שבשבת אי איכא מוהל אחר אסור לאבא למול את בנו מטעם דהוי פס"ר דהוי מתקן, ובלאיכא מוהל אחר מותר, (ולהלכה לא נפסק כן אלא מותר לאבא למול בנו בשבת לכתחילה אף בדאיכא מוהל אחר), ודברי הראב"ה צ"ב דממנ"פ אי מילה הוי פס"ר דמתקן ולכך אסור לאב למה למוהל אחר מותר, אלא דצ"ל דמילה אף דהוי תיקון אעפ"כ מותר למול בשבת דילפינן ביום אפילו בשבת, א"כ למה לאבא אסור.

והנה בסוגיא דמקלקל בחבורה ובהערה (שבת דק"ו ע"א) נחלקו רש"י ותוס' בכמה דברים, ובתה"ד נחלקו בתיקון מצוה דשי' תוס' היא שכשעושה מצוה (ע"י קלקול) הוי תיקון ושפיר הוי מלאשצ"ג כיון שחפץ לעשות המצוה ונעשית המצוה, אולם ש"י רש"י שתיקון מצוה אינה חשיבה תיקון כיון שהמעשה מעשה קלקול הוא חשיב התיקון מתקן אצל אחרים, ושי' רש"י שמתקן אצל אחרים לא הוי תיקון, וממילא לשי' התוס' אפשר להבין שפיר שמילה הוי תיקון ולא קלקול כיון שנעשה מצוה ע"י הקלקול הוי מתקן שתיקון מצוה חשיב תיקון.

והנה לעיל (דק"ה ע"א) בסוגיא דקורע על מתו הקשו התוס' כיון דתיקון מצוה הוי תיקון איך לר"ש לפינן ממילה דמקלקל חייב כיוון דדוקא מילה הותרה ושאר מקלקל חייב, הא מילה הוי שפיר תיקון מצוה ולא הוי מקלקל ולכך צריכים להתירה, ובאמת כל מקלקל פטור.

ותירצו התוס' דיש לחלק בין מצוה שכל המצוה זה הקלקול עצמו ותו לא, שבכה"ג באמת הוי קלקול, כגון מילה שכל המצוה היא הקלקול בכה"ג הוי מקלקל וילפינן מינה דכל מקלקל חייב, משא"כ בקורע על מתו נכון שהמצוה היא הקלקול אבל יש לו גם תיקון ע"י המצוה, ויש בזה ב' גירסאות בתוס' או שהתיקון הוא שנסתלק חימומו ע"י הקריעה, או שהתיקון הוא שכעת יוכל ללבוש הבגד שיש בו קריעה בזמן האבילות, עכ"פ כיון שע"י מצות הקלקול יש לו גם תיקון נוסף הוי שפיר תיקון והוי תיקון מצוה.

העולה מדברי התוס' שאם כל התועלת של המצוה היא רק הקלקול הוי מקלקל אע"פ שהוי תיקון מצוה, ורק אם יש לו תיקון נוסף ע"י המצוה של הקלקול אז שפיר הוי מתקן והוי תיקון מצוה.

ב. והנה ידועים דברי הבית הלוי (ח"ב סי' מ"ז) שחידש שבמילה יש ב' מצוות, מצוה א' היא המצוה של "מעשה המילה" לחתוך הערלה והיא מצוה שמקימים אותה פעם אחת במעשה המילה, והמצוה השנייה היא המצוה "להיות מהול" שהיא מצוה תמידית על האדם ונמשכת כל החיים, עיי"ש שהאריך בזה.

ולפי"ז מבארים שיש במילה ב' ברכות, ברכת על המילה מברך המוהל שהוא מקיים את המצוה של מעשה המילה ועל מצוה זו הולכת הברכה על המילה, והאבא מברך ברכת להכניסו שזה ברכה על המצוה השנייה להיות מהול, וזה מצוה שמוטלת על האב לדאוג שבנו יהיה מהול והאבא מקיים מצוה זו ע"י שמכניסו לברית וע"ז מברך להכניסו.

והנה כשהאבא הוא המוהל דעת הרמב"ם שמברך האבא ברכה אחת למול את הבן דאין ב' ברכות על מצוה אחת, אולם להלכה נפסק בשו"ע שמברך האבא ב' ברכות, והביאור בזה הוא כיון שהוא מקיים את ב' המצוות ע"י מעשה המילה, את המצוה של מעשה המילה ואת המצוה של להיות מהול לכך מברך ב' ברכות.

והנה חידשו התוס' שמילה הוי קלקול אע"ג דהוי תיקון מצוה כיוון שכל המצוה היא הקלקול הוי מקלקל.

ומעתה י"ל דכ"ז רק על המצוה של "מעשה המילה" שהיא מצוה שהיא רק קלקול ולא הוי תיקון, אבל המצוה של "להיות מהול" זה לא רק קלקול כיון דיש הכא תיקון מצוה שכל חיי האדם הוא מקיים המצוה של להיות מהול וזה לא הוי קלקול אלא תיקון מצוה ולכן שפיר אפש"ל דהוי תיקון, (וודאי לא גרע ממה שהבגד קרוע עכשיו ונסתלק חימומו או

»

אות דמילה בשבת

הרב חיים יוזק

יש להתבונן בענין מילה בשבת דהנה לענין תפילין נפסק בשו"ע (סי' לא) דאין להניחן בשבת, והוא ע"פ הגמ' (מנחות לו:) דכתוב והיה לאות, מי שצריך אות יצאו שבתות ויו"ט שהן גופן אות, ע"כ. ואילו בשבת לא אמרו שלא למול מה"ט שאין צריך אות.

ובאמת צ"ע בתפילין גופא דכתב מג"א (סי' כה סקכ"ח) שכשיש מילה ראוי שלא לחלוץ התפילין עד לאחר המילה, כי מילה היא אות ותפילין הן אות, ומבואר שראוי לצרף אות עם אות ומאי שנא משבת דאין להניח מה"ט גופא שניהם אות.

וכתבו המפרשים (רבנו בחיי לך לך, ומהרש"א ברכות י"ד ועוד) דבשלב מצוות נאמר אות, שבת, תפילין ומילה, וכל יהודי צריך ב' עדים שיעידו בו לקיים התורה הלכך בשבת יש לו שבת וברית, ובחול צריך תפילין, עכת"ד.

ולפי"ז פשוט שכשם שכשמלין ראוי שיהיו עליו תפילין לצרף ב' העדים בפועל, כן מילה בשבת נאה ויאה בצרוף ב' האותות יחד.

ועי' תרוה"ד (פסקים סק"ח) שהק' א"כ מתו אחים מחמת מילה שאינו נימול, ניח תפילין בשבת שיהיו לו שני עדים, וכ' דזהו טעם דרך אגדה ואין לחלק משום אותו הטעם.

אמנם השו"ע כתב טעם אחר, שאם מניח תפילין הוא זלזול באות של שבת, ומקורו בש"כ בבי" מהזוה"ק, משל למלך שאמר לעבדו עשה לך חותם של עבדות ואח"כ נתן לו המלך חותם אחר, ואם דוחה חותם של המלך ומחזיק בחותם שלו זהו זלזול בחותם המלך ע"ש. והנה הא דשבת נחשבת חותם שהמלך נותן, יבואר ע"פ הגמ' בשבת (:): א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי... ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל וכו' וכתב בהאי ענינה כי **אות** היא וגו', אך צ"ב מ"ט הוא זלזול בחותם המלך שמניח תפילין הא אפשר לקיים שניהם.

עוד צ"ב דמהא דבשעת מילה ראוי להניח תפילין, ולצרף ב' האותות מבואר ששניהם שווין בעינים שהם החותם של העבד, וא"כ נמצא שכשמל בשבת מזלזל בחותם המלך, וביותר שבקיים חותם שלו הרי מחלל שבת ואין לך זלזול גדול מזה.

ויש לבאר דענין החותם הוא להזכיר לאדם תפקידו וחובתו בעולמו, דהיינו להתקדש בקיום המצוות, כדאמרי' "אשר קדשנו במצוותינו", וקדשתנו במצוותיך", אולם יש ב' דרכים להשיג הקדושה, האחת שהיא ברוב המצוות, ע"י ההכרה שהוא עבד ד' ומשועבד לו וחיבב לעשות רצונו, ולהכניע עצמו וכחות גופו ונפשו תחת שלטון בוראו ולגבור על תאוותיו ורצונותיו למענו ובזה יתקדש לאלקיו, וזהו ענין חותם העבדות של תפילין שנצטוו לעשות כשיצאו ממצרים, לזכור שהש"ת הוציאנו משם להיות לו לעבדים ולשעבד עצמנו אליו וכמב' בשו"ע (סי' כה ס"ה) דכונת המצוה, שונה היא מצות שבת, שבה כתיב (שמות לא) כי אות היא... לדעת כי אני ד' מקדשכם, וכתב כי קדש היא לכם, וכתב הגאון המלבי"ם (פס' יד) שבעוד שכל מקום שהוזכר להתקדש במצוותיו, היינו שיתגברו על היצר כמו והתקדשתם והייתם קדושים שנאמר באיסורי מאכלות ועריות, הרי שהפרישה ממלאכה בשבת ומצוות עונג שבת הם דברים שהגוף חפץ ואי"צ להתגבר על טבעו, וא"כ קדושה זו אינה מצד השבת, שע"י ששומר השבת ומעיד בזה על חידוש העולם ושיום זה קדוש לאלקיו וכו' מזה נמשך קדושה על ישראל שיתעלו מן הטבע ויתקדשו בקדושתו, עי"ש, וזהו איפוא חותם המלך המעולה שהקב"ה נותן מתנה טובה לישראל לקדשו בקדושתו.

ומובן שהמניח תפילין בזה שעושה חותם שלו, מזלזל בחותם המלך שהרי כבר מקדשין אותו מלמעלה והוא דוחה זאת ועושה חותם משלו.

והנה במילה ישנם לשתי בחינות הנ"ל דמחד יש בזה חותם העבדות כש"כ הספורנו והמלבי"ם (לך לך פי"א פ"א) שזה חותם האדון בעבדו, ומאידך יש בזה הענין להכשיר עצמו להתקדש בקדושת השי"ת שישרה שכניתו עליו, כדכתיב דקרא (פס' ז) להיות לך לא-להים ולזרעך אחריו, ופי' ספורנו - לייחד שמי עליכם, וכן במלבי"ם - שתחול עליך הא-להות שתהיה מרכבה לשכינה ושימשך הדבוק ביני ובינך וכו', וא"כ ניחא שיש לצרפה גם עם חותם דתפילין וגם עם חותם דשבת, ואי"ז זלזול דאדרבה ענינם שוה.

וראה מכילתא על הפס' ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת, ר"א אומר לעשות את השבת דבר שהברית כרותה לו ואיזו זו מילה, ופי' הגאון מלבי"ם שבעשות המילה לא נקרא מחלל שבת כי נכרת בהמילה ברית על השראת השכינה בישראל שהשבת מורה עליו, ונפלא, ושמה זה המכוון ברמב"ן (לך לך פי"א פ"ט) "והנה האות הזה אות כשבת ולכן ידחה אותו".

ולפי"ז פשוט שאף מי שמתו אחיו מחמת מילה לא יניח תפילין בשבת דהוי זלזול, [ועוד נראה שגם לטעם הראשון שצריך שני עדים (שע"ז הק' התרוה"ד שיניח) מ"מ כיון שהם ב' ענינים חלוקים כשנ"ת שמא לא שייך לצרפן].

בדינא דמילה דחיא שבת

הרב אריה שפירא

התוס' ביבמות [מז: ד"ה דר"ן] מרבינו הגאון בעל הלכות גדולות וכן הרא"ש בשבת פי"ט סי' ה' בשם הר"י כתבו לחלק דגוי שהיתה לו ערלה ונתגייר כשהוא מהול דמילתו אינה מילה צריך להטיף ממנו דם ברית, וקטן שנולד כשהוא מהול ולא היתה לו ערלה מעולם אין צריך להטיף ממנו דם ברית, והרא"ש הביא לתמימה ה"ר שמשון ז"ל דא"כ קטן שהיתה לו ערלה ונימול תוך שמונה [דמילתו לאו מילה היא כמש"כ הט"ו והש"ך והשאגת אריה] יהיה צריך הטפה, והרי בשלהי פרקין (קלז.) אמרי דבי ר' ינאי דבתינוק שזמנו בשבת ומלו בע"ש [תוך זמנו] לא נתנה שבת לדחות כו' וקשה דיחיה עליו השבת להטיף דם ברית יעו"ש, רבותינו הש"ך והגר"א [רס"ד, י] כתבו דאף אי מל בתוך ח' לא יצא וצריך מה"ת הטפת ד"ב מ"מ לא ניתנה שבת לדחות אלא על מצות מילה ממש ולא על הטפת דם ברית, והשאגת אריה [סי' נ"ד] תמה דאם צריך בודאי להטיף ממנו דם ברית הרי זה כתחילת מילה ולמה לא ידחה זה שבת, ויש להוסיף בקושיות דכמו דביאר הקרן אורה דהטפת ד"ב הוי בכלל הדין דמילה ביום [דנפקא מהקרא דזבחים השמיני ימול כדמבואר ברמב"ם פ"א מילה ה"ח] ה"נ זה יהא בכלל הדין דמילה אפילו בשבת דנפקא מהך קרא גופיה, וצ"ע.

ונראה לומר בזה בעזה"י ועפ"י ל' רבינו הגאון בעל הלכות גדולות הל' מילה, ת"ר (שבת קלג.) המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר על ציצין המעכבין את המילה ועל ציצין שאין מעכבין את המילה, פירש ציצין המעכבין דאי לא שקיל להו דמי כמאן דעביד חבורה בשבתא הוא ובר מילקא הוא נוטל וציצין שאין מעכבין אינו נוטל עכ"ל, וההגהות בן ארי ביאר דאי לא שקיל ציצין המעכבין א"כ לא קיים המצוה ועביד למפרע חבורה שלא במקום מצוה וע"כ זה דחי שבת, אך הק' דל"ל האי טעמא תיפוק ליה כפירש"י דאכתי מצות מילה עליו, וכיוצא בזה יש לתמוה בד' רבינו הגאון לעיל מיניה דכתב ולא מיבעיא מילה דדחיא שבת אלא אפילו פריעת מילה נמי דחיא שבת דאמר מר מל ולא פרע כאילו לא מל, ומנלן דפריעת מילה דחיא שבת שנאמר [יהושע ה,ב] בעת ההיא אמר ה' וגו' מקיש סוף מילה לתחילת מילה מה תחילת מילה דוחה את השבת אף סוף מילה דוחה את השבת עכ"ל, ותמוה דל"ל ההיקש דסוף מילה לתחילת מילה ותיפ"ל דכיון דמל ולא פרע כאילו לא מל ע"כ דחיא שבת לקיים מצות מילה, [וכדהביאו רבותינו הג"מ [רפ"ג מילה ג'] והגר"א מהרא"ש דטוב לברך מיד אחר ברכת מילה קודם הפריעה וחשיב שפיר עובר לעשייתו ולהבא דמל ולא פרע כאילו לא מל], וצ"ב.

ונראה לומר בזה [ולמדנו זה מד' הש"ך והגר"א דלעיל] דאף דדין הזמן דביום נאמר בכל חלקי מצות המילה [אף בנוולד מהול דרק מצות הטפת דם ברית עליו] מ"מ דין דחית שבת נאמרה רק במצוה השלמה דמילה [שיש בכחה לדחות שבת] כשלא מל כלל, אבל במל ולא פרע אולי כבר עשה חלק ממצות מילה וכדמדויק ממה דקרי ליה **סוף** מילה ורק דלא גמרה וע"כ חשיב כלא מל [ואולי אף גרע טפי מנולד מהול], וע"כ בעינן להיקש לתחילת מילה לדחות שבת, וכן י"ל דרבינו הגאון פליג בציצין המעכבין על מש"כ מהרמב"ם דהרי זה ערל כמות שהיה וס"ל דכבר עשה חלק ממצות מילה, וכל הטעם דדחי שבת הוא משום דאם לא יסירם נמצא דעביד חבורה למפרע, וה"נ בצריך רק להטיף ד"ב דאין זה דוחה שבת.

ויש להוסיף עוד עפ"י הברייתא דשבת קלז: עה"פ ערלתו דערלתו ודאי בלחוד דוחה שבת דלפי"ז נראה דהדחי' דשבת תליא בערלה ולא במצות מילה ועיקר הדחיה שייכא במילה עצמה דעדיין ערל הוא, ולאחר דמל ויצא מכלל ערל כל הטעם דציצין המעכבין דוחין שבת הוא משום דאי לא שקיל להו דמי כמאן דעביד חבורה, וה"נ כל הטעם דפריעה דחיא הוא משום דהוקשה לתחילת מילה ובלא"ה אף דחייבים לעשותם משום עיקר מצות מילה לא היו דוחין את השבת, וכן הטפת ד"ב לא דחיא שבת.

ומתבאר בזה מה שהביא הגר"י פערלא מהירושלמי דאף רבנן מודו לרבי יהודה דאנדרוניוס חייב מה"ת למול ומ"מ אין חייבין עליו כרת ואינו דוחה את השבת יעו"ש וצ"ב, ולפי הדברים הוא מבואר היטב דאף דלרבנן אנדרוניוס מחויב מה"ת במצות הכנסה לברית מ"מ זו ל"ח לערלה לדחות את השבת ואין בו כרת דזה ג"כ תליא בערלה כדכתיב וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו וגו' ונכתרה. אלא דצ"ע בזה ממתני' דשבת (קלג.) דבציצין המעכבין אינו אוכל בתרומה ואף דגם שם תליא בערלות כדכתיב כל ערל לא יאכל בו ולא תליא במצות המילה, [וכמוש"ב בן אחי הגר"י ארי' שליט"א מרבינו הגרע"א והמנ"ח מהי"ש ברמב"ם דאף דנולד מהול צריך להטיף דם ברית מ"מ אוכל בתרומה ומשום דיצא מכלל ערל וכדיבאר הרידב"ז], וא"כ מזה דבציצין המעכבין אינו אוכל ש"מ כמו שהבאנו מהרמב"ם דערל הוא, ואולי רבינו הגאון פליג בזה על הרמב"ם וס"ל דבתרומה אף דכתיב ערל מ"מ זו תליא במצות המילה וע"כ בציצין המעכבין אין אוכל ואף דאינו ערל.

הטעם שמילה דוחה שבת

כ' רש"י ביומא פה: (בסוגיא דפיקו"נ דוחה שבת) עפ"י התוספתא (שבת טז, ג) שמילה דוחה את השבת "לפי שחיביבין עליה כרת לאחר זמן". וכע"ז כ' הר"ח שם למולו אפי' בשבת כדי לפדותו מן המיתה וכתוב וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה מלמד שהקטן נתפש בעוון האב והגדול בעוון עצמו ושניהם בחיוב מיתה.

וביאר בזרע אברהם (סי' סח) שיסוד הדחיה מדין פיקו"נ שדוחה שבת, שאם יבטל המצוה הרי הוא נכנס בחיוב כרת ונקרא פקו"נ ולכן דוחה שבת.

אכן הקשו דא"כ מ"ט מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת, ויישב בזרע אברהם שם עפ"י הרוקח (בהל' לולב סי' רכ) דמילה אינה מ"ע שה"ז"ג משום דכשלא נימול בשמיני, כל הימים אח"כ הם תשלומין דשמיני. דמשו"כ מוכרח שבזמנו דחי שבת דאל"כ לא שייך תשלומין כיון דלא חזי בראשון ואז לא ימול לעולם ויתחייב כרת, משא"כ מילה שלא בזמנה ל"ח פיקו"נ כיון שאפשר למול למחר. וע"י איה"ש יבמות ה'.

גדולה מילה שדוחה את השבת

תנן בנדרים פ"ג (לא): רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה. וכ' המהר"ל שם דמשום שהמילה למעלה מהטבע, ולכן היא במספר שמונה, הרי היא במדרגה יותר מהשבת (יום השביעי).

וע"י בהקדמת העונג יו"ט שהאר"ק לבאר שטבע זמן המילה באברי האדם באה רק ביום השמיני (ולכן מקודם ל"ח ערלה), שכך גזרה חכמתו ית' כדי שלא יהו אביו ואמו עצבין (ע"י נדה לא). וממילא אי מילה לא היתה דוחה שבת אזי לא היתה נחשבת ערלה כלל באותו יום, כיון שגונת הערלה נקבעת עפ"י חוקי התורה, וע"ז נאמר גדולה מילה שדוחה את השבת, שגדולה וחיביבה המילה שאף בשבת קובעת ערלה מכיון שרצונו ית' שתדחה שבת.

בתוספת ברכה (לבעל התו"ת) בפר' כ' דאע"פ ששניהם אות מ"מ גדולה מילה מכיון ששמירת השבת תלויה במילה, שהי עכ"ם ששבת חייב מיתה. [ומילה היא הקדמה לכל התורה, כדמציינו ביצ"מ ובגירות].

ובמשנת ר"א (שבת סי' טו) כ' עפ"י המכילתא (כי תשא א, י) בפס' ושמו... לעשות את השבת לדרתם ברית עולם, לעשות את השבת דבר שהברית כרותה לו ואיזו זו מילה. דמבואר שמילה בשבת הוא מחיובי שבת לעשות בשבת דבר שהוא ברית עולם, (וע"י במלבי"ם).

והגר"מ פיינשטיין ביאר בס' דרש משה (תזריע) דמצד עצם המילה אינו מן הדין שתדחה שבת, כיון שמילה לאות ושבת עצמה לאות, והכי מוכח בסנהדרין נט. דמצד הציווי לאברהם לא דוחה שבת. אלא דמצד האות המיוחד במילה שנתחדש במ"ת שהאדם כולו לה' וזה יתר משאר אותות שצריך לקיים ציווי המלך, ולכן דוחה שבת.

הותרה או דחיה

נחלקו רבותינו במה שמלין בשבת אם הוא משום שהמילה דוחה את שבת כמו עשה שדוחה ל"ת, או שהיא מותרת לגמרי בשבת. [והנפק"מ אם צריך למעט בחילול שבת, וע"י מנ"ח רסד (ח) דאף אם הותרה מ"מ לא הותר לכל מילין].

התשב"ץ (ח"ג ל"ז ד"ה אבל לענין שבת) כ' דודאי דשבת הותרה למילה ולא רק דחיה היא, וראייתו מיומא פה: שלמדו פיקו"נ שדוחה שבת ממילה, וכ' דאע"ג דלשון הגמ' (קלג. וקלז.) 'מילה ניתנה שבת לידיחות אצלה', הוא הדין שהותרה, וכעבודת מקדש שהותרה.

וכ"ד הרמ"א (ביו"ד רסו, ובשו"ת עו) דמשו"כ מותר למול בשבת ע"י ב' מוהלים, דדחיה שבת כעבודת מקדש ולגבי זה הרי היא כחול. וכ"כ האבני"ז (יו"ד שלח, יד) שמותר שא' ימול והב' יפרע, משום שאין חילוק אם עושה בפעם אחת או בב' פעמים. [וע"י שאג"א (סי' נט) שהאר"ק לחלוק על הרמ"א]. וכ"נ דעת הרמב"ן (שבת קל) שכו' דכל מלאכה לצורך המילה מותרת לכתחילה וא"צ לחפש אופני עשייה ללא חילול שבת. ונ' לדק' בל' הגמ' קלב סע"א 'ומה אני מקיים מחללה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה', משמע ולא נאמרו כלל איסורי שבת לגבי מילה.

וע"י משנת ר"א (שבת סי' טו) דמה שהותרה מילה בשבת עדיף מהותרה בעלמא כיון שעשיית המילה בשבת הוי כשמירת השבת, עפ"י המכ"י דעל המילה נא' 'לעשות את השבת', (הובא לעיל).

אבל התוס' (קל: ד"ה שלא) כ' דבמקום שאפשר לקיים שניהם מילה אינה דוחה שבת, אע"ג דגלי בה רחמנא דדוחה שבת, ע"י"ש. ולכאזן זו דעת השו"ע (יו"ד שם) שאסר למול ע"י ב' מוהלים. וע"י ביאור הגר"א שם. וכ"נ דעת הלבוש שכו' שבשבת החיתוך צריך להיות בבית אחת.

וכ"כ החת"ס (שו"ת או"ח סי' פה) דשבת דחיה אצל מילה ולא הותרה, ע"י"ש. וכ"כ העין יצחק (או"ח טו ענ"ב) ודעתו שאף לגבי קרבנות צבור שבת דחיה ולא הותרה.

גדר הדחיה

האחרונים חקרו בגדר הדין שמילה דוחה שבת, אם מעשה מצות מילה בזמנה דוחה שבת או האיסור שלא ישאר ערל, וע"י בזה בבית הלוי ח"ב (סי' מז). וע"י צפנת פענח (מילה פ"א ה"א) שתלה בזה הפלוג' בגמ' (קלה): במי שיש לו ב' ערלות. ובקה"י קידושין סי' לב ג' הוכיח דהמעשה דוחה ולא התוצאה שיהיה מהול, שהרי פשוט שמילה דוחה שבת גם באופן שמל בסוף השבת בענין שמעשה המילה נעשה בשבת והתהוותו כמהול רק בלילה.

עוד יש לחקור אם הדחיה היא מצד מצות המילה או מצד חיוב האב. ויש להוכיח מקושיית השעה"מ למ"ד שמילה כשרה ע"י נכרי, אמאי דוחה שבת והרי אפשר לקיים שניהם שימול על ידי גוי (ע"י לק'). ומוכח דס"ל שחיוב האב אינו דוחה שבת, שהרי כשימול ע"י נכרי האב לא יקיים את חובתו, רק הקטן יהיה מהול, וע"כ דרק מצות המילה מצד הקטן דוחה שבת ולא משום חיובי האב. אכן האחרונים (ע"י לק') דחו את קושייתו מסברא זו גופא דחיוב האב ג"כ דוחה שבת.

וע"י שבת קלב. וליכתוב רחמנא במילה וליתו הנך (לולב, מצה, שופר) וליגמרו מיניה, משום דאיכא למיפרך מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות. והנה לכאזן עדיפא הול"ל מה למילה שכן כרת (ע"י רש"י"ש). ויתכן דמוכח מינה דהדחיה היא מצד חיוב האב למול, ועל האב הא אין כרת.

מילה ע"י נכרי וקטן

השער המלך פ"ב מהל' ע"ז (ה"א ד"ה עוד ראיתי) הביא להק' איך מילה דוחה שבת והרי אפשר למול ע"י נכרי (ע"י יו"ד רסד, א שכשר בדיעבד), ואי נימא משום דלכתחילה פסולה הא אפשר למול ע"י קטן (כמ"ש הרמב"ם פ"ב ממילה). ותירץ דא"א ע"י קטן כיון דהוזהרו גדולים על הקטנים ואם יעשה ע"י קטן עבר איסור.

וכן נשאל בשו"ת בשמים ראש (רכג) מדוע דוחה שבת ולא נעשה ע"י גוי, והשיב "אין עושים מצוות ע"י גוי דסו"ס לא עשה ישראל המצוה וגוי לא נעשה שליח".

[וע"י שכו' עוד דאי נימא דשייך בו שליחות, הרי המעשה נחשב שלו ונחשב כאילו הוא מל בשבת. ובשו"ת הר צבי (או"ח ח"ח סי' קמח) העיר ע"ז דהרבה אחרונים סוברים שבאיסורי שבת לא שייך לאסור מטעם שליחות].

והחת"ס (יו"ד קלב ד"ה והנה) תי' ע"ז שאף אם הבן מהול מ"מ לא התקיימה המ"ע שמוטלת על האב למול את בנו, דזה אפשר רק ע"י שליח ישראל [וגדול] דשלוחו כמותו. [ולכן כ' הרמב"ם דמילה ע"י נכרי אינה לכתחילה]. ולכאזן זה רק להפס' דבעי שליחות במילה.

וע"י קרן אורה במנחות (מב. בסה"ד) שכו' דכיון שעיקר המצוה שתיעשה ע"י ישראל, מה דנכרי יכול למולו לא מקרי כלל שאפשר ע"י אחר.

ועוד י"ל עפ"י מ"ש הפמ"ג בתיבת גמא (תזריע) שהק' **דבשבת תמול אשה** דאינה מצווה על עשה דשבת, וידחה מדינא עשה לל"ת. ותי' דמילה הותרה לגמרי וא"צ לדחיה.

יש לציון בזה מה שנשאל ר"א בן הרמב"ם (תשו' נג) אם מותר למול בשבת בן של משומדים והשיב שיתעסק בזה הגוי. (וע"י ב"י בבד"ה רסו דפליג).

למה לא גזרו שמא יעבירו

בגזירה דרבה שמא יעבירו ד"א ברה"ר דמשו"כ עקרו תקיעת שופר ולולב בשבת, כמבואר בסוכה מב. ור"ה כט: ומגילה ד: הקשו הראשונים למה לא גזרו כן אף במילה שמא יעביר את התינוק (ע"י מאירי) או שמא יעביר את הסכין.

וכ' התוס' במגילה דמילה בשבת אין לדחות דהא חמירא שכן נכרתו עליה י"ג בריתות. ועוד שאין אדם מל אא"כ בקי דסכנה יש בדבר, ולכן לא שייך הגזירה שמא יעבירו לילך אצל בקי ללמוד.

והריטב"א שם ביאר עפ"י הרי"ף דרק בשופר ולולב שייך לגזור דאינה מצוה דאורייתא ודאית דתליא בקביעא דירחא ובגבולין לא קים להו, אבל מילה היא מצוה דאורייתא ודאית ביום הח' לא דחינן משום גזירה דרבה, ע"י"ש ובמאירי.

ועוד תי' הריטב"א שם והמאירי שאין לגזור במילה כיון שהיא עצמה מלאכה גמורה והותרה משום מצות מילה, ואיך נגזור משום מלאכה אחרת. וכ"כ הט"ז (או"ח תקפח, ה). וע"י תו"ט סוכה פ"ד מ"ב.

עוד תי' הראשונים (מאירי, ר"ן ר"ה ח, הובא בב"י תקפח) דבמילה רק אבי הבן טרוד בה, ואם ישכח ויעבירה כולם ימחו בו. משא"כ בלולב ומגילה שהכל טרודין בהן ולא יזכירו זל"ז.

וע"י תורה תמימה שמכיון שדרשו חז"ל בפס' ביום אפילו בשבת, הרי זה כמו שכתוב מפורש בתורה דחיית שבת מפני המילה, ולכן א"א לגזור לעקור דבר המפורש.

הרב זיו שצ'לקה

יש לדון מתי עושים "שלום זכר" לתינוק שנוולד בליל שבת (אחר צאה"כ) האם מיד אחרי הלידה או שמא בליל שבת שלאחר מכן שהוא ליל הברית ויש בכך כמה נפק"מ וכדלהלן:

ובהקדם יש לציין שסעודת שלום זכר היא סעודת מצוה כמו שכתב תרוה"ד (סימן רט) וז"ל דמה שאנו נוהגים עכשיו, לאחר שנוולד הזכר נכנסים לשם לטעום בליל שבת הסמוך ללידה, **דהיא סעודת מצוה** והיינו אותה סעודה דפ"י ר"ת (ב"ק פ. ד"ה ישוע הבן), וקבעו בלילי שבת, בשעה שהכל מצוין בביתם עכ"ל וכן פסק הרמ"א י"ד (רסה-יב) ועתה נבאר הנפק"מ שבדבר:

א. ת"ח רשאי להשתתף בסעודה זו כיוון שהיא סעודת מצוה ואם לא היתה סעודת מצוה היה אסור לו להשתתף בה כדאיתא בפסחים (מט) אמר ר"ש כל סעודה שאינה של מצוה אין ת"ח רשאי להנות ממנה וכן כתב הפמ"ג (תרע מ"ז ד)

ב. אב"ל מותר להשתתף בסעודה זו כיוון שהיא סעודת מצוה כמבואר בגליון מהרש"א (י"ד שצא-ב) וכן כתב הפמ"ג הנ"ל

ג. מותר להשתמש בכספי מעשר לצורך סעודה זו כמו לשאר צרכי מצוה (עיין ש"ך רמט-סק' ג).

ועתה יש לברר מתי זמן השלום זכר לתינוק שנוולד בליל שבת ונפק"מ היא האם זו סעודת מצוה או לא (שהרי אם אין זה זמנה אין זו סעודת מצוה לענין הדברים שהובאו לעיל) והנה בשאלה זו כבר עמד הפמ"ג (תמד מ"ז ט) וז"ל ויראה אם נולד בן זכר בליל שבת לאחר צ"ה והקהל התפללו ערבית בלילה י"ל דקורין לזכר בליל זה לא בליל שלפני המילה דמשמע התם שנושע מבטן אמו וקורב ללידה עושים בשבת שהכל מצוין בבתיהם **ועושים בליל שבת הסמוך ללידה** וא"כ משמע שבת שנייה הסמוך למילה **לא הוי מצוה** עכ"ל. הרי לנו הכרעה ברורה של הפמ"ג שצריך לעשות את השלום זכר מיד לאחר הלידה ולא בליל שבת הסמוך לברית, ואם עשו את השלום זכר בליל הברית אין זו סעודת מצוה.

וראיתי בשו"ת רבבות אפרים (ח"ה-רג) שנשאל מתי זמן השלום זכר לתינוק שנוולד בליל שבת (וכתב שנפק"מ האם אבל מותר להשתתף או לא) והביא את דברי הפמ"ג הנ"ל שצריך לעשות השלום זכר מיד לאחר הלידה.

והנה היום המנהג הפשוט הוא שעושים השלום זכר בליל הברית ולא אחר הלידה, ואעפ"י שלענין הלכה פשוט הדבר שאין זו סעודת מצוה כמו שכתב הפמ"ג (ונפק"מ למה שכתבנו) בכל זאת נראה להביא כמה טעמים ליישב את מנהג העולם בבחינת הנח להם לישראל שאם אינם נביאים בני נביאים הם:

א) הדגול מרובה (י"ד-קעח) כתב שסעודת ההודאה שהוולד נושע ממעי אמו היא בליל הברית דוקא (וחולק על תרוה"ד שזמנה בליל שבת) כדי לסמוך אותה למילה ובכך תרץ את קושיית העולם מדוע לא עושים שלום זכר לבת שגם כן נושעה ממעי אמה ולפי דבריו פשוט שתינוק שנוולד בליל שבת סעודת השלום זכר היא בליל שבת **שלפני הברית** ולא מיד לאחר הלידה.

ב) הדרישה (סו"ס רס"ד) כתב בשם מהר"י מנחם טעם אחר לסעודת שלום זכר וז"ל מה שנוהגין בשבת לבקר **אצל התינוק** הנוולד משום שהוא אבל על תורתו ששכח כדאיתא בפרק המפלת (ז: עכ"ל, ודייק מדבריו בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב-כב) שהעניין הוא דוקא אם התינוק שם כמבואר בלשונו.

ולפי המציאות בימינו אם יעשו השלום זכר מיד לאחר הלידה לא יהיה זה אצל התינוק ולכן מעדיפים העולם לעשות השלום זכר בליל הברית אצל התינוק ולקיים בזה את הטעם שכתב הדרישה.

ג) מדברי תרומת הדשן נראה שראוי היה להסמיך את סעודת ההודאה ופרסום הנס ללידה ככל האפשר אולם בכל זאת דוחים הסעודה לליל שבת שאז הכל מצוין בביתם וע"י זה יבואו אנשים רבים יותר לסעודה (עיין אברבנל פרשת צו שאלה יז והעמק דבר ויקרא ז-יג שראוי שפרסום הנס יהיה בפני כמה שיותר אנשים) ולפי זה אפשר שהיום גם תוה"ד והפמ"ג יודו שטוב יותר לעשות השלום זכר בליל הברית ברוב עם ולא מיד לאחר הלידה בפני מנין מצומצם של אנשים (שהרי לפי המציאות בזמננו אם יעשו את השלום זכר מיד לאחר הלידה עפ"י רוב יהיה רק מנין מצומצם של קרובים).

היוצא מדברינו שהיום המנהג הפשוט הוא שתינוק שנוולד בליל שבת עושים את השלום זכר בליל הברית **ואין זו סעודת מצוה** (ונפק"מ למה שכתבנו לעיל) אלא שהבאנו כמה טעמים שאפשר שיש בהם כדי ליישב את מנהג העולם בטוב.

הרב נפתלי סופר

תוספתא שבת (טז, ג) **מילה דוחין עליה את השבת מפני שחייבין עליו כרת לאחר זמן**, והלא דברים ק"ו, ומה אם על אבר אחד ממנו דוחה את השבת, **דין הוא שפיקו"נ דכל גופו שידחה את השבת**. ע"כ. מבואר שמילה דוחה שבת כדי לפדותו ממינת כרת, והוא מדין פיקו"נ דוחה שבת. והק' הרש"ש (יומא פה:) דלפ"ז **מה הק"ו**, הלא גם מילה הוא סכנת "כל גופו" מכרת, ועוד **שגם מילה שלא בזמנה תדחה שבת**. ע"כ.

והנה עוד ילה"ק. א. גם במילה בזמנה, **הלא אפשר להמתין למולו עד יום ראשון**, דאינו חייב כרת עד שיגדיל, ואמנם ר"ח ביומא פה. הביא הכתוב והי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתן [מיד]. אך התוספתא איירי מצד ה"כרת" שמתחייב "לאחר זמן", דהיינו לכשיגדיל.

ב. **למה אשה פטורה מלמול בנה**, הלא גם אשה מצווה בלא תעמוד על דם רעך.

ג. **למה לר"ע מכשירין אינן דוחין שבת** [קל], הלא פיקו"נ וכל מכשיריו, ואפ"י שאפשר לעשותן מע"ש, דוחין שבת.

ד. **למה בספק מצות מילה, אינו דוחה שבת** [קלו. קלז], והא ספק פיקו"נ דוחה שבת.

ה. **למה צריך ילפותא מיוחדת מ"בשר ערלתו" שמילה דוחה צרעת** [קלב], הרי אחר שלמדנו שיש למילה גדר דפיקו"נ, ממילא הוא דוחה כל המצוות.

ו. **מאי אולמיה דפיקו"נ דכרת דמילה, מפיקו"נ דמיתה דשבת**. וצ"ע.

ב. האם מילה דוחה שבת, משום שזמנה מעכב

י"ד רס"ב.א. מלו תוך ח' יצא [הרא"ש]. והקשה הש"ך, דתנן במנחות עא. מצותו [דהנומין] לקצור בלילה, נקצר ביום כשר. ולפי"ז אומרת הגמ' (עב.) **לכיון דאין זמנו מעכב בדיעבד, אם חל ט"ז ניסן בשבת אינו דוחה שבת**, וצריך לקצור מע"ש. ע"כ. והשתא, אם מילה תוך ח' כשרה, **דאין זמנה מעכב, למה דוחה שבת**. עיי"ש.

וי"ל, דבעומר, התורה לא פירשה שקצירת העומר בזמנה דוחה שבת, אלא יש ריבוי כללי לכל הקרבנות שדוחים שבת (עב:) וקיבלו חז"ל שזהו דוקא בעבודות שזמנן מעכב, דומיא דתמיד (עב. תוד"ה אמאי), אבל במילה, התורה פירשה שמילה "בזמנה" דוחה שבת, וכדילפינן (שבת קלב.) וביום השמיני אפילו בשבת. **א"כ גם אם אין הזמן מעכב, גזיה"כ היא שמילה בזמנה דוחה שבת**.

ואדרבה, איתא (קלא:) מנ"ל לר"א דמכשירי מילה דוחין שבת, אי ממכשירי סוכה ולולב וכו', מה להנך שכן אם עבר זמנה בטלה [ומילה שייכת לאחר זמנה], אלא מדכ' וביום השמיני ואפילו בשבת. ע"כ. הרי **שהגמ' הדגישה שבמילה אע"פ שאין זמנה מעכב [מח' ואילך], גזיה"כ היא דמילה בזמנה דוחה שבת**.

ביאור הלשון "שא"א לעשותה מע"ש"

ועדיין ילה"ק, דתנן (קל.) כלל אמר ר"ע, כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת, ושא"א לעשותה מע"ש דוחה את השבת, ופירש"י **והרא"ש**, מילה עצמה שא"א לה לעשות בע"ש. **ומשמע שכל ההיתר משום שזמנה מעכב**.

וי"ל, דעיקר מטבע לשון זה, אמרה ר"ע בקרבנות [הוזכר בקרבן פסח - פסחים סו. ובחביתיה כה"ג - מנחות צו.] שרק מלאכה שבקרבן שא"א לעשותה מע"ש דוחה שבת, ואכן בקרבנות מה שא"א לעשותה מע"ש, וזמנו מעכב, הוא הטעם שדוחה שבת, וכנ"ל דומיא דתמיד, ואגב קרבנות ר"ע כלל במטבע לשון זו גם מילה [שלכתחילה בודאי א"א לעשותה מע"ש]. כדי להקל על הזכרון, **אבל הטעם שמילה דוחה שבת הוא מגזיה"כ דביום השמיני, ולא משום שזמנה מעכב**.

ועפ"ז יתיישב למה תנן בסתמא "ושא"א לעשותה מע"ש", ולא פירט **"מילה שא"א לעשותה מע"ש"**, וכמו שפירט בפסחים סו. **"שחיטה שא"א לעשותה מע"ש"**, ואין לומר שרצה לכלול מכשירין שא"א לעשותן מע"ש, שדוחין שבת, דהא מכשירין לעולם אינן דוחין שבת [כ"פ בשנות אליהו להגר"א, שבת רפ"ט: "ר"ל, מילה עצמה דוחה ולא מכשיריה". וע"ע אגר"מ או"ח.ב. סי"א], ובע"כ כנ"ל שר"ע לא רצה לחדש מטבע לשון בענין מילה, אלא כללה בלשון שאמר בקרבנות, וא"א לכלולה אלא בלשון דתנן במנחות צו. בסתמא "ושא"א לעשותה מע"ש". [ושם לא פירט העבודה, אלא כלול ב' עבודות, טחינה והרקדה].

ג. אם החיוב דמילה, או מעלתה, דוחה שבת

בשו"ת צפנת פענח (להגר"י רוז"ין, ח"ב סימן כ"ג) חקר, האם **חיוב המילה בזמנה** הוא הדוחה שבת, או **מעלת המילה בזמנה** היא הדוחה שבת, ונפק"מ להרמב"ם שאשה כשרה למול, שאם **מעלת המילה דוחה שבת**, גם באשה מתקיים מעלת המילה, אבל אם **החיוב דוחה שבת**, באשה **שאינה בחיוב** למול, לא תידחה שבת. וציין לנדרים לא: **גדולה מילה** שדוחה שבת [א.ה. ול"א גדולה מצות מילה, ומשמע משום מעלת המילה]. עיי"ש.

ויתכן להוכיח משבת קלז. דהנוולד בע"ש ביה"ש אין מילתו דוחה שבת, דדילמא בן ט' הוא, והוי מילה שלא בזמנה. והשתא, אם **מעלת המילה דוחה שבת**, אכן להצד שהוא בן ט', אין כאן מעלת מילה בזמנה, אבל אם **החיוב דוחה שבת**, א"כ גם להצד שהוא בן ט', חל עליו **החיוב ד"וביום השמיני ימול"**, דספק דאורייתא לחומרא. וי"ל.

הנה יש לדון במילה דזמנה בע"ש וקיבלו הציבור שבת מבע"י אי שרי למולו לאחר קבלת שבת, וצדדי הנידון הוא מחד כיון דהוא זמנה, ומילה בזמנה דוחה שבת ע"כ שפיר דחי לה, או דשמא נימא דכיון דזמנה בשישי בשבת ולא בשבת ע"כ לא דחי שבת, וסמך לזה מצינו בשבת קלג. דמבואר הא דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט ילפי מקרא דעולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ופרש"י אברי תמיד של עיו"ט אין קרבין ביו"ט ומילה שלא בזמנה נמי כעולת חול דמ"א. אמנם אחר דכן נתבאר א"כ י"ל נמי בני"ד דמילת חול לא דחי שבת.

אלא דשפיר י"ח בזה דרק מילה שלא בזמנה חשיב עולת חול אבל מילה דזמנה ביום זה לא חשיב עולת חול, דכל דזה הוא זמנה, ל"ש אי בזמן יהיה בזה קדושת שבת ל"ש ליכא בזה קדושת שבת ויהיה כשאר ימי החול מ"מ זהו זמנה, משא"כ מילה שלא בזמנה כלפי שבת חשיב עולת חול כיון דאין לו שייכות לשבת אבל הכא דזה זמנה א"כ ידחה שבת דאי מקבל שבת מבע"י חשיב עולת שבת וכנ"ל.

ויש לדון בעיקר הנידון דכיון דתוספת שבת קילא משבת עצמו ד"א דכל איסורו רק מדרבנן, וגם אי נימא דהוא מה"ת מ"מ איסור קל דהא לא בכלל כרת הוא, ע"כ היה מקום לומר דהעשה החמור ידחה העשה הקל ולהא לא בעינא קרא והוא מסברא מצד כללי דחיייה והא דבעינא קרא רק בכה"ג דהוא ל"ת ועשה דחמיר בהא בעי קרא ובה נתמעט כל דהוא עולת חול לא דחי שבת, אלא דיל"ד דכיון דכל חומרת העשה דמילה הוא מחמת הכרת שיש ע"ז א"כ י"ל דזה שייך היכא דמבטל המילה לגמרי אבל כל דיוכל לקיים ביום המחר לא עובר על כרת ושוב ממילא הוא רק בגדר עשה דליתיה עליו כרת וע"כ שוב יל"ד אי דחי עשה דתוספת שבת ואפשר חומרתו דעשה דמילה הוא דנכרתו עליה י"ג בריתות או י"ל דזה גופא דהותר אצל השבת ע"כ דהוא עשה חמיר טפי ובהא דחי לה איסור תוספת הקל.

אמנם יש לדון בזה עוד מצד דברי התה"ד דכל דהתפלל ערבית הרי משוי ללילה ושוב יש לדון דחל שבת והוי כמילה שלא בזמנה כיון דהוי כתשיעי, וכדין דאחר דנתפללה ערבית לא תעשה הפס"ט כיון דמשוי זה ללילה, והכ"נ לא מצי למולו, ועוד מבואר זה לגבי גט דאחרי מעריב לא יגרש כיון דאין מגרשין בלילה, וכן בהל' אבילות יעויי.

אמנם י"ל דהוא רק דין דרבנן דאחר דנהג מנהגי לילה לא ינהג דיני יום דהוי תרתי דסתרי אבל אין הפי' דנעשה לילה ממש וע"כ כלפי מילה דאורייתא דזמנה הוא עתה לא נימא דלילה הוא ושפיר מצי למולו בתוספת.

ובעיקר הנידון יל"ד השייכות התינוק אל הציבור וע"כ כלפיו לא חל עליו שבת דהוא לא קיבל עליו שבת, ויל"ד אי בן כמה ימים נגרר אחרי הציבור וע"כ אצלו עתה שישו ולא לילה ולא שבת וכיון דדינו של התינוק למול עתה והוא זמנה ע"כ שפיר דחי שבת, היינו דאי היה נידון כציבור היה לדון דכל כמה דכבר שבת וזמנה הוא בשישי ע"כ אין מחייב למולו עתה וכדין מילה שלא בזמנה אבל כיון דנתבאר דין התינוק למולו עתה, ממילא מחויב האבא למולו.

והנה חקרו האחרונים בגדר הדין דמילה דחי שבת, אי המעשה דוחה או דהוא מחמת התוצאה היינו עצם המציאות דיהיה נימול ביום השמיני הוא דדחי שבת, דלפי"ז י"ל דכל דקיום המצב של הנימול הוא בתינוק והוא הרי לא קיבל שבת, ואכתי מוגדר שמיני אצלו וידחה שבת. אכן אי נימא דהמעשה הוא דדחי א"כ כלפי מעשה המוהל או האב לא חשיב שמיני כיון דכבר קיבל עליו שבת ושוב יהיה הנידון נמי של עולת חול דלא דוחה שבת דגם אי הקיום בתינוק הוא בזמנה ובשמיני דידיה, כיון דכלפיו חול גמור הוא, מ"מ המעשה מילה של האב נעשה בשבת במילה דזמנה בע"ש, אמנם י"ל דגם אי נימא דדחיה הוא בתינוק הוא המעשה דמחויב האב הוא למול התינוק הוא לפי זמנו של התינוק וע"כ גם אי נימא דאין הפי' דזה מוטל על התינוק והאב מקיים דין התינוק, אלא דגם אי נימא דהוא קיום רק על האבא וכמו מצות תפילין על האב כן נמי מצות למול את בנו והוא מצוה על האב למול את בנו מ"מ דיני המצווה למול את הבן לפי השמיני של הבן.

והנה בט"ז באו"ח סי' תר"א דן בנידון זה והסיק דשרי למולו יעו"ש באריכות מכמה סברות ובמנחת כהן פליג עליו, ומבואר שם סברתו הוא דהוי קבלה בטעות דאי היה יודע דיוכל לקיים המצוה לא היה מקבל עליו שבת ויש לדון בסברא זו בקבלת ציבור אי שייך לומר קבלת טעות ועוד כתב סברא דהוי כנשבע לבטל את המצוה והינו אפי' אי יקבל עליו להדיא אפי' יוכל לקיים המצוה מ"מ חשיב כנשבע לבטל את המצוה וסו"ד הביא דברי הסמ"ג דאין תלוי בתפילה כלל אם קבלו שבת מבע"י בין להקל בין להחמיר.

איתא בפדר"א פכ"ט שאברהם אבינו נמול ביום הכיפורים (ועי' בתוס' ברה"י א"י ד"ה אלא) ובפס"ר מ"א ו' מבואר שאברהם נימול בראש השנה. ומפורסם מה שקשה הרי אברהם אבינו קיים כל התורה, ומילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת ולא יו"ט וא"כ איך מל ברה"י או ביוה"כ.

ונראה לתרץ, דהנה במדרש נתחומא לך לך י"ז איתא הכי וז"ל התהלך לפני והיה תמים וכו' והיה יושב אברהם ותמה היאך ימול וכו' ויפול אברהם על פניו כיון שנפל על פניו רמז הקב"ה לאותו המקום ועקצו עקרב ונמצא מהול מנין מן מה שכתוב וידבר אתו אלוקים לאמר אני הנה בריתי אתך הרי אתה מהול וכתוב בעצם היום הזה נמול אברהם **מל לא נאמר אלא נמול**, מלה"ד וכו' כך אברהם, כשאמר לו הקב"ה ואתנה בריתי ביני ובינך, נתבייש ונפל על פניו, בנפילתו נמצא שהוא מהול אמר לו הנה בריתי אתך עכ"ל.

אלא שעדיין קשה בפדר"א שם מבואר שאברהם נימול ע"י שם בן נח. ואולי י"ל ששם בן נח סיים את המילה ומרק לגמור לאחר שנימול ע"י העקרב. וקצת ראייה לזה שהרי במאמרי ילמדנו עמ' ל"א כתוב שרפאל המלאך מלו ובפשוטו יש לבאר שהוא בא לסיים המילה ולדאוג לרפואת אברהם לחבוש לו, וליכא פלוגתא.

והנה יש תירוץ בחת"ס ע"פ מה שהביא רש"י שם כ"ד, שאברהם נתיירא למול כיון שהיה זקן והקב"ה אחז עם אברהם בסכין ומלו ביחד, והרי קי"ל ששנים שעשו מלאכה בשבת פטורין עכ"ד. ולכאורה קשה שהרי אברהם אבינו שמר גם דיני דרבנן וכמו עירובי תבשילין כמבואר ביומא כח: ומדרבנן אסור גם כשעשו שנים ביחד מלאכה בשבת ויו"ט.

ונראה לבאר דברי החת"ס, שהרי בפדר"א שם מבואר שמילת אברהם אבינו היה במקדש ודם מילתו נשפך במקום שעתיד לעמוד המזבח, ולפי"ז א"ש שהרי קי"ל דלא גזרו שבות במקדש ושפיר יכל אברהם למול עם הקב"ה ולא היה בזה אף איסור דרבנן. אך עדיין יש לעיין שהרי בפדר"א שם מבואר שנימול ע"י שם בן נח, ואולי צ"ל שאחז ביחד עם שם בן נח וצ"ע.

ונראה לבאר עוד, דשמא שם בן נח לא שמר את כל התורה, ולפי"ז מבואר היטב הפדר"א דהמילה היתה ביוה"כ והמוהל היה שם בן נח, ואברהם לא עשה שום מעשה ביוה"כ. ויתיישב בזה עוד קושיא, דקי"ל ביו"ד סי' רס"ו שמי שלא מל אף פעם אסור לו למול בתחילה בשבת שמא יקלקל יובא לידי חילול שבת וא"כ קשה איך אברהם מל ביוה"כ, אמנם להפדר"א שהוא המ"ד שהמילה היתה ביוה"כ ל"ק שהרי המוהל היה שם בן נח ובלא"ה לא חשש למול ביוה"כ וכנ"ל. אמנם כבר נתבאר לעיל דאפשר הפדר"א נמי ס"ל כהתנחומא שאברהם נימול ע"י עקרב וממילא שם בן נח עשה רק את הסיום וליכא בזה איסור מדין מילה שלא בזמנה. ושוב ראיתי שכן מובא בחדושי הגר"י בסוטה ח' לתרץ כנ"ל ששם בן נח לא שמר את המועדות ע"כ. וראיתי מבארים בשם הגר"מ הלוי מפני שכן נח ששבת חייב מיתה אבל אברהם יכל לשמור מפני שאין זה אצלו חידוש דת כי הוא בעצמותו ישראל ובן נח שחייב מיתה ששבת זה רק כשמחדש דת כמש"כ הרמב"ם.

והשדי חמד הביא ש"א שמילת אברהם נחשבת מילה בזמנה כיון שאז נצטוו ומיושב איך מל ביוה"כ. אמנם המהרש"א בנדרים לא: נקט שזהו מילה שלא בזמנה. והנה האור החיים בפ' תזריע (י"ב ג') כתב דכיון שאברהם לא נצטווה על השבת א"כ פשוט שהמילה שלו דוחה שבת ולא שייך לומר כאן שאברהם הרי מקיים כל התורה, דכיון שמצווה על המילה חייב לעשותה אפי' בשבת. ולכן לא נכתב בתורה שמילה דוחה שבת רק בפ' תזריע ולא בפ' לך לך עכ"ד. ולפי"ז ברור שאין חילוק בין מילה בזמנה למילה שלא בזמנה וא"ש איך מל עצמו ביוה"כ.

אכן נראה דמה שהחת"ס והגר"י לא ניחא להו בתירוץ של האוה"ח, משום דמה שאברהם שמר כל התורה אע"פ שלא נצטווה לא היה זה מדת חסידות ולרווחא דמילתא, אלא ב' כליותיו הרי היו מלמדים לו תורה כמבואר בגמ' ושכלו הכרעו עליו וחייבו לשמור כל התרי"ג מצוות, וכן מצוות דרבנן, ואע"פ שלא נצטווה, מ"מ הקב"ה חפץ בזה. ואשר על כן פשיטא הוא דכיון שהשיג אברהם בשכלו שהמילה שלא בזמנה לא דוחה שבת פשיטא הוא שהקב"ה לא יצוה לו מצוה כנגד התרי"ג מצוות, אא"כ יהיה דיבור מיוחד כמו בעקידה וגם שם הקב"ה אמר לו העלהו ולא אמר לו שחטוהו וכמו שאחז"ל.

ובדברי התנחומא דלעיל שעקצו עקרב לאברהם, יש לעיין איך קיים בזה אברהם מצות מילה שלו. ואולי צ"ל כמש"כ לעיל שהעקרב רק התחיל את המילה אך לא משמע כן בלשון שאמרו שאברהם קם והנה הוא מהול וכן ממה שאמרו מל לא נאמר אלא נימול. ויתכן דהתנחומא ס"ל דמצות מילה אינה מעשה המילה אלא מה שהוא מהול ולכן לא איכפ"ל במה שמעשה המילה נעשה ע"י העקרב, דכיון שזימן עצמו להיות מהול וישב וחשב היאך ימול כמבואר בתנחומא קיים בזה. ועדיין צ"ב.

בדין טלטול סכין של מילה בשבת

הרב יעקב הירשמן

א. כתב הרמ"א (יו"ד ס"ו,ב) ומותר לטלטל האיזמל לאחר המילה להצניעו בחצר המעורב, אע"ג דא"צ לו עוד באותו שבת, דהא לא הוקצה ביה"ש מאחר דהיה צריך לו באותו שבת. וכתב שה"ך בנקה"כ דמשמע שההיתר רק להצניעו אבל לא היתר לטלטלו בחנם, ע"כ. וס"ל גם קודם המילה אין לטלטלו בחנם.

והט"ז שם חולק, וס"ל שמותר להצניעו אח"כ רק באותו חדר שמל בו, כדי שלא יאבד, והיתרו סופן משום תחלתו, שלא ימנע מלמול משו"כ. והמג"א החמיר יותר שלא יניח מיזו האיזמל אחר המילה עד שיניחנו במקום המשתמר או שיוליכנו לביתו, דכל מוקצה שהוא בידו מותר לטלטלו לאיזה מקום שירצה כמבואר סי' ש"ח ס"ג, ובמשנ"ב (ש"י סקט"ו) משמע דכ"ה לכתחילה. ולענין דיעבד כ"ה המ"ב **אם הניחו מיזו ויש חשש שלא יגנב שם, מצדד האליה רבה דיש לסמוך על רמ"א ושי"ך דסוכרים דמותר לטלטלו.**

ב. וכשי"ה הרמ"א והש"ך ס"ל להיש"ש (ביצה סי' טז) והאריך לבאר יסוד ההיתר, וכי דיש שאסרו עפ"י הגמ' בביצה כו: דלא מהני הזמנה לגרורות וצימוקין שלא היו ראויים ביה"ש. דמשו"כ גם האיזמל מוקצה בשבת כיון שאין מלין בלילה וא"כ בשעת ביה"ש הוא מוקצה מחמת חסרון כ"ס. אכן דחה דלא דמי דבגרורות לא ראויין כלל, אבל האיזמל ראוי לאכול בו ולעשות בו תשמיש המותר.

וצ"ב בדבריו דהיות ולמעשה מקצהו מדעתו ואינו חפץ לאכול בו ולעשות בו תשמיש המותר מחמת חסרון כ"ס, וביה"ש אינו ראוי למול בו, למא לא הוא מוקצה. ושמעתי לבאר כוונתו, דהיות ויש זמן שראוי לשימוש ממש למול בו, וגם שאר הזמנים בשבת הוא ראוי לתשמישים כגון לאכול בו, אלא שאינו רוצה להשתמש בו מפני חסרון כ"ס, לכן לא הוא מוקצה כלל.

ג. ומסקנת היש"ש דלאחר המילה הסכין אינו מוקצה מחמת ח"כ, **שהרי ביה"ש נמי עומד לכך, ולא בא לו שינוי אחר, ואותה הקצאה דחסרון כ"ס ליכא, שהרי ביה"ש הוא כאלו הזמנים למול בו, א"כ בטלה ממנו אותה הקצאה לגמרי, מאחר דאין מוקצה לחצי שבת.**

ודין אין מוקצה לחצי שבת מבואר בשו"ע סי' ש"י ס"ג, ועי' בס' ארחות שבת (ח"ב פי"ט הע' תקנ"ג) בביאור גדר הדין, דפשוט דבשעה שאינו ראוי לשימוש הוא מוקצה, ודוקא בדבר שבאנו לאוסרו מחמת הקצאת האדם אמרינן הך כללא דאין מוקצה לחצי שבת, והיינו דאין הקצאה זו אוסרת אלא בכניסת השבת ולא באמצע השבת, ולכן לא אמרינן מיגו דאתקצאי לאוסרו לאחר שחזר ונתקן.

ד. והנה אם נאמר דלפני ואחר המילה הסכין מוקצה מחמת ח"כ, אין זה מוקצה לחצי שבת, שהרי כל שאין מלים בו, הוא זמן שאינו ראוי לשימוש, דהוא מוקצה מחמת ח"כ, ואין מובן כוונת היש"ש בזה. ואם נבאר כוונת היש"ש דהיות ויש זמן שראוי לשימוש ממש למול בו, וגם שאר הזמנים הוא ראוי לתשמישים כגון לאכול בו, אלא שאינו רוצה להשתמש בו מפני ח"כ, ולכן לא הוא מוקצה כלל, א"כ אין זה קשור ל"אין מוקצה לחצי שבת", דביסודו סובר היש"ש שאינו מוקצה. [ורק היכא שלא מלים בו באותו שבת הוא מוקצה כמש"כ מהרש"ל בשו"ת סי' מ' בהדיא, דאין שום זמן שראוי לשימוש].

ובאמת כ"כ הט"ז (יו"ד ס"ו,ב) דמש"כ רש"ל דאין מוקצה לח"ש, אינו ענין לזה, דהך אין מוקצה לחצי שבת וכו', בעינן שיהיה ראוי בביה"ש וביום השבת אידיחי וחזר ונעשה ראוי, דאין איסור מוקצה בזה, משא"כ כאן שמתחילה בביה"ש לא היה עליו שם ראוי אלא לעשות צורך יום טוב ולא אחר כך.

ואולי אפשר לדחוק דמש"כ היש"ש דאין מוקצה לחצי שבת, כוונתו דאחר המילה שנתלכלך הסכין אז הוא מוקצה דאינו ראוי לשימוש וכמו שפוד אחר שצלו בו, ולהכי נחית היש"ש ליישב דאפשר לקנחו, ומה שהיה זמן מה מלוכלך לא איכפ"ל, דאין מוקצה לחצי שבת.

ז. ושמעתי לבאר בדימוי היש"ש דאין מוקצה לח"ש, דעד המילה אינו מוקצה כי עומד למול בו, דהיות והוא מוכן למילה לא חשוב מוקצה אפילו לאחר, [כמש"כ מהרש"ל סי' מ' דמה שמוכן ביה"ש לחולה לא חשוב מוקצה אפי' לאחר]. ואחר המילה נעשה מוקצה שכבר אינו ראוי למול בו, וכשרוצה להשתמש בו לצורך גופו כגון לאכול וכדו', הרצון הזה מוציאנו מידי מוקצה, ושפיר קאמר רש"ל דאף שעד שרצה להשתמש בו לאכילה היה מוקצה, מ"מ אין מוקצה לחצי שבת.

וכמו שמבואר לענין מוקצה מחמת ח"כ שנעשה בשבת, בתהלה לדוד (ש"ח סק"ט) דכלי שנעשה בשבת מוקצה מחמת ח"כ, כגון שבשבת חישוב עליה שיהיה עומד לסחורה, לא הוא מוקצה, כיון שביה"ש לא הוא מוקצה. ובאמת הסברא פשיטא אם רוצה להשתמש בה איזה תשמיש, היינו הדר אחזי כיון שחזר בו מדעתו, עכ"ל.

ודכוותה הכא בסכין של מילה שמכניסת השבת לא היה מוקצה כלל, דעומד למול בו בשבת, ובאמת לאחר המילה חל עליו שם מוקצה מח"כ, אבל אח"כ שרוצה להשתמש בו לאכילה הרי שכבר אינו מקצהו, ובטלה הקצאתו שפיר, דאין מוקצה לחצי שבת. ואמנם במוקצה מחמת ח"כ בעלמא אינו יכול להתחרט באמצע שבת שאינו מקצהו, דהרי ביה"ש כבר היה מוקצה ואתקצאי לכל השבת, משא"כ סכין של מילה שביה"ש לא היה מוקצה. וע"ע תהלה לדוד (ש"א סק"ט).

חיוב מילה בזמנה בשבת

הרב בנימין י. גודמן

בספר הדרת קודש להגרצ"פ פרנק זצ"ל ע' פ"ג מובא דעובדא הוה בשבת קודש פרי' לך לך שנת תש"ב בתינוק שהגיע אז זמן מילתו, אך אביו נלקח לעבודת עזבא ולא היה לפנינו שיוכל למולו, אך דעתו היה לבוא, ונשאלה השאלה עד מתי ניתן לדחות את הברית כדי שהאב יוכל להיות במילת בנו. ואמרתי שיש להמתין עד קרוב לשקיעת החמה ואז ימולו אותו אעפ"י שהאב לא הגיע.

והגאון רא"מ סלומון מחרקוב מח"ס נתיבות הקודש, העיר אולי מצות "ביום השמיני" אפילו בשבת הוא על האב בלבד, והמצוה שעל בית דין וכל ישראל היא ממקרא אחר "המול ימול" עיין קידושין כ"ט ע"א. והרי דחיית שבת ילפינן מדכתיב "ביום השמיני ימול" עיין שבת קל"ג, וא"כ אין השבת נדחית אלא במצות מילה שעל האב, ומנלן שגם ב"ד ישראל שמלין את הבן יוכלו למול בשבת. ע"כ.

והנראה בזה עפ"י דברי הרמב"ן קידושין דף כ"ט במה שכתב ליישב קושיות התוס' שם, דהקשו למ"ל קרא למפטר נשים ממילת בנה הא הוי מצות עשה שהזמן גרמא כיון שאינו נוהג בלילות, ותירץ הרמב"ן דסד"א דפטר נשים רק במצות דגופייהו כגון תפילין אבל מצות מילה דלאחריני לא.

ובקהילות יעקב סי' לב אות ב' כתב לבאר, דאע"פ דהבן קטן ואינו בחיוב מצוה מ"מ החפצא דבן הוא מחויב במילה, ואחריות קיום המצוה בו מוטל על האב, וענין הזמן המיוחד למילה דוקא ביום הוא מפאת לתא דבן, שיסוד קיומה וכשרותה הוא דוקא ביום, וממילא לא שייך בהאב אלא ביום, אבל לא שהיום גורם חיובא דאב, דחיוב האב נובע ממה שהבן מחויב וחיוב הבן אינו אלא ביום, וזה הביאור ברמב"ן במש"כ מילה דלאחריני.

ויש להוסיף בזה עוד, דגם התוס' מודים בזה היסוד, רק דקשיא להוה דמאחר דסו"ס חיוב מילת בנו חל ביה רק מיום השמיני דנינן ליה כמ"ע שהזמן גרמא. ועתה מדאיתנין להכי, דקביעות זמן שמיני דמילה הוא משום לתא דבן י"ל דמאחר דנתרבה לן בקרא דמצות מילה שעל האב הוא אפילו בשבת, אין זה אלא גילוי על הזמן דיום השמיני משום לתא דבן דדוחה את השבת, וממילא יוצא לן דבין אם עתה חובת האחריות הוא על האב, או אפילו אם בהעדר האב דהאחריות חל על ב"ד, זמנו בשבת.

מכשירי מילה בשבת

הרב מ.ה.ש. גוטליב

א. בשי"ר אליעזר (שבת ק"ל ע"א) דאם לא הביא האיזמל מע"ש - מביאו בשבת מגולה - מסתפקת הגמ' האם משום חיובי מצוה - או חשדא וכתב רש"י משום להודיע שחביבה מצוה עליו שמחלל שבת עליה - וקשה לי היכן רואים בהבאת הסכין את החביבות שלו למצוה - רחמנא אסר לחלל שבת - ובמילה רחמנא שרייה. ולכא"י אין הכוונה בטעמא דמצות מילה שדוחה שבת בגלל שהמצוה חביבה דלשון רש"י עליו.

ב. התוס' שם (בד"ה ר"א) מקשים שיביאו התינוק אצל המילה - ותי' דכיון שהתינוק צריך לאמו - וצרי להחזירו לאמו - וכיון דאחר המילה הוא חולה הוי כסות ולא חי נושא את עצמו. ונראה דמדברי התוס' מדכתבו שמחללין השבת ע"י הבאת הסכין ולא ע"י הבאת התינוק - מחמת הצורך בחילול שבת שאחר המילה, יש להוכיח שלהכנס למצב של אונס בחילול שבת חשיב כחילול שבת, דאי הוה חשיב אונס הרי לאחר המילה הוי אונס בחילול שבת, ועיין קה"י סי' טו' מה שהביא בנדון הנ"ל.

גליון ק"מ פ' קדושים

שיצא לאור בסוף ביה"ז

יוקדש לתורתם של בחורי הישיבות (יש"ג)

בנושא

מורא וכבוד אב ואם

יש לכתוב בכתב ברור באורך של 1 וחיצי עד 3 עמודי דפדפת.

[או מוקלד בדיסק, עד 700 מילים]

ולשלוח בצירוף שם מלא ושם הישיבה, עד יום שלישי אסרו חג דפסח, והמקדים משובח.

החידו"ת המתאימים לפרסום ייבחרו ע"י המערכת.

בקושיית מורנו המרא דאתרא שליט"א (בגליון קל"ו) בתוס' ר"ה (ט"ז). ד"ה כמאן דלרבי יוסי שאדם נידון בכל יום מצלין רק שלא יחלה, אבל שיתרפא מצלי אליבא דכו"ע, וקאמר ר"ת דמתי יחלו נגזר מתי יתרפאו לא נגזר. והדברים צ"ב דלמה נגזר רק החולי ולא נגזר גם על הרפואה, דמה חילוק יש ביניהם לגבי מה שדנים את האדם בר"ה ויוה"כ. ואת"ל דהרפואה תלויה אם יחזור בתשובה, הלא בגמ' בע"ז נ"ה. אי, "יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משביעין אותן שלא תלכו ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני" וכו' הרי שכשנגזר על החולי נגזר ג"כ על הרפואה ולא תליא בתשובה.

הרב ש"ז כהן ציין למש"ח פנחס (כטא, סד"ה וע"ד דרוש) בביאור דברי ר"ת דאדם נידון בכל יום היינו שלא יחלה, שלא יחרה עליו אף ה', אבל אם חלה, הרפואה היא נגד הטבע. ולפי"ז יש לתרץ דבחולי קל (או ברפואה קלה) לא הוי נגד הטבע וע"ז אמרו דמשביעין את היסורים שיצאו, אבל יש חולי שרפואתו נגד הטבע ובזה לא נגזר על הרפואה מה"ט גופא.

והרב נפתלי סופר כ' ד"ל דתוס' למדו דהא דע"ז נה. שמשביעין היסורין שיצאו בשעה פלונית, זה **שבועה ללא גזירה**, ולכן מועילה תפילה. וז"ג הסיבה שלא גוזרים בר"ה מתי יתרפא, שיועיל תפילה. ויתכן עוד, **דמהא גופא הוכחת התוס'** שלא גוזרים בר"ה מתי יתרפא, דאל"ה למה צריך ג"כ להשביע היסורין, ואין לומר שהוא כדי לעשותו גז"ד עם שבועה שאינו נקרע (ר"ה יח), דהא משמע שגזירה דר"ה בלבד הוי כגז"ד שיש עמו שבועה, שלכן לרבנן שנידונין רק בר"ה, לא מועיל תפילה. [ויש להוסיף, דכ"ז לתי' הא' בר"ה טז. ולהתירוץ הבי' מועיל תפילה לבטל גזירה דר"ה, וכי הריטב"א דהכי קי"ל].

הרב אי"ש ו. תירץ דמה שנגזר בר"ה הוא זמנם המסויים מתי גומרים את תפקידם, ובשעה שמשגרין אותם משביעין אותם לפי מה שנגזר בר"ה, דבגמר סיבת ביאתם עליהם ללכת. ואמנם גם בתוך הזמן הקצוב להם בודאי תשובה ותפילה מעבירין רוע הגזירה ויכולה להתחדש רפואה, שהרי **לא נגזר שלא תהיה רפואה אלא ביום פלוני**, וע"ז מתפללים ברפאנו. ויתכן שהסיבה שלא נגזרה רפואה היא כיון שיתכן ויחזור בתשובה, [אך עדיין צ"ע מה החילוק המבטיח].

וכע"ז חת"ם **יחיאל אליביצקי** דכיון שכל הענין של החולי הוא כדי שיתעורר האדם לתשובה, לא נקבע זמן אלא תלוי בתשובת האדם. והא דע"ז שמשביעין את היסורים מתי יצאו, "ל שהתם מיירי שאם אין האדם עושה תשובה יש ליסורים זמן מתי יצאו וכדמוכח שם בגמ' דמיירי בגויים ההולכים לבית ע"ז ובכ"ז מתרפאים.

והרב יצחק ליסיצין כתב לבאר ד"ל דהרפואה היא מהפרטים שלא נגזר עליהם בר"ה, כדמצינו בר"ה יז: לגבי גשמים. והטעם "ל כביומא עו. שירד מן כל יום ולא פעם א' בשנה, כדי שיהיו תמיד מכוונים ליבם לאביהן שבשמים. ומ"ש בע"ז נה. שכשמשלתחין נגזר מתי יתרפא, "ל דלא בכל יסורים נאמר, והתוס' מיירי בסוג חטאים שלא נגזר בהם מתי יתרפא, וקל להשתנות ע"י תפלה כקודם גז"ד, כמבואר מלשון הפסוק (תבוא כנט) והפלא ה' את מכותך... וחלים רעים ונאמנים, משמע שלא כל חולי כך הוא.

וחכם אחד שליט"א השיב דבתוס' ב"מ ק"ו. סוה"ע מבואר החילוק בין תפילה כללית לפרטית, וה"ה הבא להתרפא - פרטית על מחלה "זו". משא"כ "שלא יחלה". וכי ס"ד שמי שיתפלל שלא יקרה לו שום דבר ממידת הדין תקובל תפילתו; א"כ בטל דינא. והחידוש של תוס' רק בפרט שדנים על כל נושא בפני"ע שא"א לסוגרו ממדה"ד, כגון בריאות. והך דע"ז צ"ל אלו שאין מתפללים. וכידוע: יש שכל הצער רק כדי שיתפללו כמבואר במדרש 'יונתי בחגוי הסלע' משל למלך וכו' גירה בה את הליסטים וכו' ובאלו פשיטא שהזמן הוא "עד שיתפללו".

כמה מן הכותבים ציינו דעצם הסתירה מהגמ' בע"ז כבר הק' בהגהות היעב"ץ בר"ה ועוד אחרונים. (כידוע).

אכן אין הקושיא הנ"ל מצד הסתירה אלא מצד דסו"ס הא חזינן שנגזר בר"ה על הרפואה. כגון מה שתירץ היעב"ץ דהשבועה שמשביעין את היסורים מועילה שלא להמשיך ולהאריך את זמנם, אבל ודאי שייך לקצר את הזמן ע"י תפילה ובקשת רחמים. לא העלה ארוכה לעיקר הקושיא הנ"ל דסו"ס כשנגזר החולי נגזר גם הרפואה, וא"כ היאך חילק ר"ת דעל הרפואה לא נגזר בר"ה. רק יתיישב עם תירוצי הרב אליביצקי והרב אי"ש ו. הנ"ל.

וכן ציינו לתירוץ החיד"א דיש חילוק בין סוגי החולאים. ושוב דזה מהני רק ליישב את עצם הסתירה מהגמ' בע"ז, אבל הקושיא בעינה עומדת דאם כדברי ר"ת דר"ה הוא גז"ד רק על היסורים ולא על רפואה, היכי משביעין אותם שיצאו, ומהכ"ת לחלק בין חולי לחולי.

ורק יש ליישב לפי מהר"ח אבולעפיה (שהביא הרב מ. גלאי) דלר"ת הפי במ"ש לא תצאו אלא ביום פלוני או ע"י פלוני, דהם ב' אפשרויות, ביום פלוני - שהושלם הזמן. והבי' ע"י פלוני - בכח תפילתו, דע"י תפילה אפשר לפעול להקדים הרפואה.

לגליון פורים (קל"ה) - ביאורי המגילה

בקושיית **הרב יעקב פיליפס** על הפס' "יבא המלך והמן", אולי אפשר לתרץ, דאכן אסתר כך חשבה שבמיתתה או מיתת המן תבוטל הגזירה דאף בגזירה החתומה בטבעת המלך, יש את החוק שקבעו שתבטל הגזירה ע"י מיתת אחד השותפים של הגזירה. והמלך הודיע לה שאינו כן, דבאמת אם לא נחתם בטבעת המלך, היתה הגזירה בטלה במיתת אחד מהם, מה שאין כן בגזירה חתומה. ונראה ראייה לזה, שהרי אחרי מיתת המן, בקשה לבטל הגזירה, ורק אז הודיע לה המלך את חוק המלכות.

הרב משה הסגל

א. מה שהעיר **הרב אילן גרינוולד**, דמגמ' מגילה (י"ב) מתבאר, שהחטא היה שהשתחוו לצלם, דאי משום שנהנו מסעודתו של אותו רשע, א"כ שבשושן יהרגו ולא כל העולם, וכקושיית רשב"י לתלמידיו, ולכן צ"ע ברש"י עה"פ "ומדכי ידע" שכ' **ב' הטעמים**.

כנראה שרש"י כאן נהר אחר המדרש בשיה"ש שמצויין (שם) בגליון הש"ס להגרעק"א, עה"פ זאת קומתך דמתה לתמר (ז' ח), ושם יש תירוץ לקושיא הנ"ל מפני שכל ישראל **ערבים זה בזה**, שנא' וכשלו איש באחיו, איש בעוון אחיו. עכ"פ מתבאר מהמדרש שב' הסיבות אמיתיות הן, וכנראה שזה מקורו הסתור של רש"י, ודרך אגב בעיקר דברי רש"י הנ"ל שכ' "ומדכי ידע. בעל החלום אמר לו...", שמעתי מחכ"א שי", שהג"י של "ידע" הוא כג"י "חלום", דהיינו שידע ע"י החלום, ודפח"ח.

ב. מה שהעיר **הרב יצחק ליסיצין** בדרשת חז"ל "אורה זו תורה ששון זו מילה ויקר אלו תפילין" דצ"ב בסדר הדברים, שהרי תפילין תדיר יותר מיו"ט ומילה, יעו"ש מה שתי'.

והנה הערתו מבוססת על הנחה קדומה דמפאת תדירות הענין ראוי להקדימו אף בסדר **כתיבת** הדברים ולא רק **בעשית** הדברים. וראיתי להביא סמוכין לזה מדברי הערוה"ש (או"ח רמ"ב סוס"ג) שכ' דבכל התורה כולה (חוץ מבסוף כי תשא), שבת נכתב לפני המועדים מפני שהוא **תדיר ומקודש**. הרי לן דבמקראי קודש, התדיר קובע גם לסדר הכתיבה. ואם נאמר שגם בלישא דחז"ל זה ככה, יעלה לנו תי' לקושיית הערו"ל"ג בריש סוכה, שהק' למה התנא נקט דיני סוכה וישיבתה לפני הדי' מינים, ויעו"ש מה שתי', ולדרכנו י"ל מפני שמצות סוכה הכולל כל ז' ימי החג וגם הלילות הוה תדיר טפי מארבעת המינים שאינו אלא ביום וגם אינו מדאורי' אלא ביום הראשון בלבד, וגם מדאגביה נפק ביה, משא"כ בסוכה שזה כל היום וכל הלילה לז' הימים.

הרב ש. רוברג

לגליון קל"ו - בענין הבדלה

הוכיח הרב שלמה זלמן כהן מדברי הרמב"ם ז"ל שקידוש והבדלה **מצטרפי אהדדי לקיום מצוה אחת**, וממילא סגי במאי דמזכיר יצ"מ בקידוש בלבד, וכן במה שאינו מבדיל על היין מכיון שקידש עליו, יעו"ש היטב.

והנה אעפ"י **שבסברא** לכאור' החשבון הוא נכון מאוד, מ"מ למעשה הריני כמודה רק במקצת הטענה, דהיינו החלק הראשון בנוגע לזכירת יצ"מ, אבל בנוגע להבדלה שלא על היין, לכאור' עומד כנגדו לשונו של הרמב"ם שהעתיק שם בזה"ל "ובבאור אמרו זכרונו על היין בכניסתו **ובציאתו**, כלומר **הבדלה** שהוא ג"כ חלק מזכירת שבת ומתקנת מצותיה". וכמדוי' ששוב לא ניתן לומר דסגי במאי דקידש על היין בלבד, אלא בעינן גם **הבדלה** על היין, כנלענ"ד.

הרב ש. רוברג

בדברי **הרב ש. ז.** **כהן** דקידוש והבדלה חדא מילתא, התקבלו כמה הערות והוספות:

הרב יצחק פרלמוטר העיר דיש להוכיח כן עוד ברמב"ם שכ' שצריך להזכיר יצ"מ והבדלו שאר הימים, והרמב"ם קאי גם על הקידוש וגם על ההבדלה. וקשה שהרי בקידוש לא מזכירים הבדלה, ועוד שבהבדלה לא מזכירים יצ"מ, אלא בהכרח דמשלימים זא"ז.

והרב שמואל סופר הוסיף שלפי"ז מיושב היטב מה שהקשו הראשונים אמאי אין ברכת המצוות על מצות קידוש, וליסוד המתבאר י"ל שכיון שקי"ל במנחות (מב): שכל צוה שאין עשיתה גמר מצוה אין מברכים עליה, וא"כ אף כאן קידוש אין גמר מצוהה אלא בהבדלה, ולפיכך אין מברכים.

במ"ש שאם לא קידש לביל שבת אז בהבדלה יצטרך להזכיר יצ"מ, העיר **הרב יצחק ברנר**, שבהגהות עובר אורח (הנדפס באורחות חיים ח"ב בסופו סי' רעא) כתב שמי שלא קידש לביל שבת, אולי יצא ידי קידוש בהבדלה שמבדיל במוצ"ש, ולכאור' הוא לא מזכיר בהבדלה יציא"מ.

וכן במה שיישב בתוס' שביה"כ צריך להבדיל על היין. העירו **הרב מאיר מרגליות** והר"מ כץ דלפי"ז יצא שכ"ע יצטרכו להזכיר יציא"מ בהבדלה דיהו"כ, שהרי לא הזכירו בקידוש. אך י"ל שמספיק שהזכירו בתפילה, א"נ שמא ביה"כ אין דין להזכיר יצ"מ, דבשבת מצינו שצריך להזכיר, אבל במועדים יתכן שא"צ (עי' טור או"ח סי' רעא) דבשלמא יין הא חזינן בבעלי התוס' שצריך אבל הזכרת יצ"מ אפשר שאינה במועדים.

כהשלמה לענין, כדאי וחשוב לציין מה שהביא הרב הלל גלר שהאדר"ת בספרו חשבונות של מצוה (מצוה לא עמי' עה-עו) הסתפק באדם שהבדיל לפני מוצ"ש (עי' ברכות כז.) ואח"כ נזכר שלא קידש כלל, והאריך לכאן ולכאן, יעו"ש.

דרושים לחברותא

טלפון	שעה	מקום	נושא
052-7451481		עדיף שד"ח	גמ' נשים
050-9444377	9:00-12:00 חוץ מיום ה'		גמ' (מוכן לשלם) גמרא
057-3163311			
054-8424322	10 עד 1 בהתמדה	קמח	דף היומי/הל' פסח - יסודי
052-7170366		ביכ"ג דרומא	פסחים באנגלית
052-7653584	11:30 - 9:00	זכרון משה	גמ' עדיף ברכות, רש"י תוס'
9760370		ברכפלד	גמרא מחשבה
050-4101902	5:00	נייד	פסחים גמ' רש"י
052-6363938		מוקדם	כיצד מברכין/חזרה/ימות/חוסס/רש"י/מסור בעיני מחפש שיעור בגמ' באנגלית לפני העבודה
057-3135605	12:00 - 11:00	זכרון משה	שיעור דף היומי
9790869		ברכפלד	מס' שבת פ"ב ותחילת כירה
054-7242912	7:05	נתיבות המשפט 111	דף היומי
052-7684038		זכרון משה	לפחות עמוד גמרא הלכות שבת
052-7625466	7:00 - 6:00	בית תפילה/משובב נתיבות	לבחור מצוין - כתובות פ' ראשון
054-8440914			גמרא
050-4111403		ברכפלד	גמ' ברכות בקצב מהיר ויסודי
052-7167619		אפשרות לדתות	ח"ס לטוען רבני
054-4737360	פעמיים בשבוע 1:00-11:30	חפציה, בביתי	גמ' נשים/בזיקין, ללמד אברך
9740206	11:00-1:00	נאות שמחה	דף היומי
054-9729402		בוקר וגם אחה"צ	דף היומי
9298517		יש ימים בוקר ויש אחה"צ	מגילה
057-3114454		משך חכמה	טוש"ע שיהיה והתמנה
052-7324862	5:00 - 3:00	גרין פארק	דף היומי
9790821		כולל סטורוצקין	יהודי שעובד פה
054-8415403	5:00 - 4:00	קרית ספר	הלכות שבת
9298192	פעם בשבוע		הלכה
050-4111403		ברכפלד	הלכה יו"ד
052-7665106	7:00 - 5:00	ברכפלד	טוש"ע נידה
052-7620812	4:00-7:00 חלקי	אוהל מנחם/קמח עד המרכזי	דף היומי
057-3156223		חניכי חברון בשד"ח	דף היומי
054-8424322	5:30 - 4:00	קמ"ח	דף היומי
057-3101491		בביתי	כיצד מברכין/חזרה/ימות/חוסס/רש"י/מסור בעיני
9790869		ברכפלד	גמ' חולין - עמוד ליום
9340105		זכרון משה	מחפש שיעור דף היומי
03-6744038		נאות הפסגה	גמ' הלכה
054-8424663	7:00	שאגת אריה/קצה"ח	נביא/פרקי אבות, וכדומה
052-7136602		ברכפלד, עדיף בביתי	מ"ב דרשו
9799833	9:15-10:45	ברכפלד - בני הישיבות	קיצור שירי וחומס רש"י
057-3129704	שעה מתוך 8:30-10:30	בביתי ברח' ר'יהודה הנשיא	טוש"ע נידה
057-3156223		קצה"ח	בבא מציעא
054-8462669	10:30 - 9:00	גרין פארק	דף היומי
052-7614024		זכרון מאיר	הלכה / מוסר
054-8407350		זכרון משה	גמיש, להאשיר הודעה
6374394	10:00 - 9:00	זכרון משה/היכל יצחק	טור, שו"ע, מ"ב
9285124		בביתי בחשמונאים	דף היומי (רצוי אברך מבורג) כתובות
054-8403599	11:00 - 9:30	ברכפלד	מחפש שיעור דף היומי
052-8952613	11:00 - 9:00	בביתי/היכל הגר"ם	מתקיים שיעור בסמ" יומא
057-3166988	8:30-11:00 ימיים מתוך א"ב"ג"ד	גמיש	עדיף מס' ברכות עמוד ליום
050-3140972	9:30	תחלת נתיב/שד"ח	מתקיים שיעור דף היומי
052-7632205	10:15 - 9:15	שאגת אריה	הלכות סת"ם
050-4134050	שעה 00	בביתי בברכפלד	מ"ב הלכות שבת
	7:45	אוה"ח 27 - חניכי הישיבות	הלכות סקוואות
050-2553310			הלכות סת"ם
052-7697695	9:00-11:30	חפציה	מס' ברכות דף ליום
054-9761746			קידושין גמ' רש"י עם הבנה/הל' דינים שירי ט"ו"כ
050-4106417	10:30 - 9:00	ברכפלד ר"ע	חובות הלכות
050-4171130	10:30 - 9:30	ברכפלד	ביאורי תפילה (עולת תמיד)
052-7617912			חפץ חיים (לא ככולל)
052-7617912		גבעה צפונית	נשים (בדיעבד נזיקין)
052-7526975			משניות זרעים בעיני
052-7617912		גבעה צפונית	

קושיא

כתב הרמ"א בסי' רע"ג ס"ג וצריך לאכול במקום קידוש אלתר. ובבאור הגר"א שם כתב דמקור הדין מדברי הגמ' ביומא ל' א' דיבר עם חברו והפליג נוטל שתי ידיו וכתבו התוס' בפסחים קב א' דה"ה שצריך לברך המוציא. וא"כ ה"ה לענין קידוש במקום סעודה, דחד דינא אית להו כמ"ש תוס' בפסחים ק"א א' דדין שנוי מקום ודין קידוש במקום סעודה שוין. עכ"ד הגר"א.

ויש לעיין בדבריו בתרת. חדא - דדין הפליג לענין שנוי מקום איירי דווקא ביצא לחוץ כמבואר במ"ב ס"י ק"ע סק"ח וא"כ צריך להיות שגם לענין קידוש במקום סעודה, אם נשאר במקומו, אע"פ שאינו אוכל לאלתר עדיין חשיב כקידוש במקום סעודה ופשטות דברי הרמ"א איירי אפילו כשנשאר במקומו. ועוד - דהגר"א ייסד דבריו על דברי התוס' שכתבו שבהפליג צריך לברך ג"כ המוציא וא"כ לדין דקיי"ל דא"צ לברך המוציא כמ"ש המג"א בסי' ק"ע סק"ב וכפ' במ"ב ס"י קע סק"י, שוב אין מקור שצריך לאכול במקום קידוש אלתר. וצ"ע.

הרב אריה אברהם קצנבורג

זהירות מחבר רע

האור החיים הקדוש בתחילת פרשתו מרחיב בדבריו הק' על סיבת הנפילות של הבנים מדרך התורה והמצוות ר"ל ועיין בדבריו הנחמדים.

אחד מצדיקי הדור שליט"א זעק מנהמת לבו בדרשתו בשולחן הפורים: יש כאן אחד בתוך הקהל הקדוש שידע שצריך להתחנן ולבקש על בנים טובים וצדיקים. אבל לא ידע עד היכן הדברים מגיעים. ומה שעבר עליו בשנה האחרונה מפורים שעבר עד פורים הזה, לא יאומן כי יסופר מה שהוא סבל על בשרו מצער נורא נוראות וזה לימד אותו היטב היטב כמה צריך להתחנן ולבכות אל המלך שיחונן אותו בבנים טובים.

ובתוך דבריו אמר הצדיק הג"ל נהיה אצלנו "ברכות התורה מודרנית" היכן נעלמה "ברכות התורה הרטובה" וד"ל.

הגה"ק האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל היה מרבה לצטט מדבריו של "הבני יששכר" זצ"ל שאמר אם ההורים לא נזהרים כדבעי בממון כשר שיבוא להם רק ביושר זה גורם להם ר"ל שירדו מדרך הישר. כי הם נזונים מממון אביהם שהגיע שהכל תלוי בו.

ושמענו מאחד שאותיות חבר זה גם אותיות "חרב" וגם אותיות "ברח".

הגוש ע"י: **ארגון "משובב נתיבות"** מרכז להצלחה רוחנית

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net או בתבות "עומקא דפרשה": בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח. בברכפלד, ביהכ"נ "בני הישיבות" שד' יחזקאל. בג. הדדומית, ביהכ"נ בית תפילה נתיב"מ 75.

אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.

ד"ת בדפים מתקבלים עד יום ראשון בלבד. בדיסק ובמילל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

נושאי הגליונות הבאים
מצודע - ביעור המץ
אח"מ - הגדה של פסח
אמור - וקדשתו
בהר - אונאת דברים

למען עתיד ילדיך תכנית "שמח תשמח"
*לילדים עד גיל שנה.
הלוואת בפרסה של 200 תשלומים לפרטים: הרב א. ארנפרנד 050-4150605

גבאי בתי כנסת
הרואים צורך ומעוניינים שבערב פסח תהיה בביהכ"נ כמות גדולה מהרגיל של גליונות פסח, מתבקשים ליצור קשר (השבוע) בטל' 050-4122753

ברגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר
ארגון משובב נתיבות מרכז להצלחה רוחנית
057-3133330 057-3102044/8/9 057-3140000

לגליון המיוחד של פסח בענייני מצות ההגדה וביאורים בהגדה של פסח
ד"ת בכת"י (דפים) מתקבלים עד יום רביעי ב' ניסן בדיסק ובדוא"ל עד יום ראשון ו' ניסן